

### Джерела та література

1. Бевз Т. Центральна рада і Українські Установчі збори // Історія в школах України. – 1998. – №2.
2. Рыбалка И.К. Рабочий класс Украины на выборах во Всероссийское и Всеукраинское Учредительные собрания // История СССР. – 1965. – № 1.
3. Курас И.Ф. Торжество пролетарского интернационализма и крах мелкобуржуазных партий на Украине. К., 1978.
4. Гусев В.И., Крижановский В.П. В борьбе за осуществление ленинской тактики: Большевики Украины в массовых избирательных кампаниях 1917 г. – К., 1987.
5. Реєнт О.П. Українська революція і робітництво: Соціально-політичні та економічні зміни 1917-1920 рр. К., 1996.
6. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада. – К., 1997.
7. Гриценко А.П. Політичні сили у боротьбі за владу в Україні (к. 1917 р. – поч. 1919 р.). – К., 1993.
8. Боротьба (Київ). – 1917. – №15-16.
9. Винниченко В. Відродження нації. – К., 1991. – Ч. 2.
10. Народна воля (Київ). – 1917. – 29 вересня.
11. Нова Рада. – 1917. – 18 жовтня.
12. Робітничая газета (Київ). – 1917. – 18 жовтня.
13. Гусев В.І. Крах буржуазно-націоналістичної державності в ході боротьби за встановлення Радянської влади на Україні. З історії Українських Установчих зборів // Наукові праці з історії КПРС. – К., 1972. – Вип. 52.
14. ЦДАВО України. – Ф. 1133. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 125-132; Спр. 44. – Арк. 58.
15. Вісті Головної комісії по справах виборів до Установчих Зборів в УНР. – 1917. – 11 грудня.
16. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991. – С. 204.
17. Вісті Головної комісії по справах виборів до Установчих Зборів в УНР. – 1917. – 28 грудня.
18. Наша боротьба (Катеринослав). – 1918. – 9 января.
19. Дніпро. – 1918. – 1 березня.
20. РЦЗВДНІ. – Ф. 271. – Оп. 2. – Спр. 36. – Арк. 30-31; Спр. 46. – Арк. 40.
21. ДАЗО. – Ф. Р-2030. – Оп. 2. – Спр. 591. – Арк. 161.
22. ЦДАВО України. – Ф. 1115. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 85.
23. Жизнь народа. – 1917. – 24 декабря.
24. Гвоздик В.С. Партийно-політична боротьба на Півдні України під час виборів до Українських Установчих зборів // Придніпровський науковий вістник. – №2 (13). – С. 18 – 22.
25. Приднепровский край (Катеринослав). – 1918. – 3 апреля.
26. Рабочая газета (Катеринослав). – 1918. – 17 апреля.
27. Донецкий пролетарий (Харків). – 1918. – 5 января.
28. Народная жизнь. – 1917. – 13 января.
29. Земля і воля (Катеринослав). – 1918. – 21 квітня.
30. Народне життя (Катеринослав) – 1918. – 17 квітня.

### Summary

Under scrutiny is election campaign to Ukrainian Constituent Assembly in South Ukraine in the period of Central Council. The main stress is made upon analysis of election political results, which testify a wide support of Ukrainian political power by region population.

О. М. Ігнатуша

## ОНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ У ПЕРСПЕКТИВАХ ІВАНА ОГІЄНКА ТА ЙОГО СУЧАСНИКІВ

Роль представників церковної еліти у конфесійному житті, оновленні церкви, її взаємодії з суспільними інституціями ще не стала предметом суттєвої уваги вітчизняної історіографії. Між тим, сучасне церковне відродження й переосмислення ролі церкви у житті суспільства сприяють зверненню до цієї проблематики.

Передусім увагу дослідників привертають знакові постаті, які відіграли помітну роль у церковному житті. У контексті дослідження бурхливої доби першої половини ХХ ст. серед таких постатей найбільшу притягальну силу мають митрополити Василь Липківський, Миколай Борецький, Іван Павловський, Михаїл (Єрмаков), архієпископи Кость Кротевич і Пахомій (Кедров), єпископ Василь (Зеленцов) [1; 2; 3]. Особливу увагу серед церковно-історичних діячів привертає також Іван Огієнко, який у 1919-1920 рр. – у добу визвольних змагань українського народу за державну незалежність – очолював міністерство ісповідань Директорії УНР, а пізніше – на еміграції став ієрархом пра-

вославної церкви. Його багата теоретична спадщина і насичена практична робота по розбудові української церкви є цінним джерелом вивчення історичної епохи, її провідних ідей, вузлових релігійних конфліктів тощо. Спираючись на опубліковані та архівні джерела, спробуємо з'ясувати ідейні витоки і характер поглядів Івана Огієнка та його найближчого оточення на перспективи розвитку церкви в Україні. Таке висвітлення сприятиме кращому усвідомленню змісту і глибини сучасних проблем українського православ'я.

Роль Івана Огієнка в історії української церкви непересічна. Все своє життя він присвятив служінню рідній церкві і рідному народові. «Бог і нарід – в основі моєї праці постійно!» – саме так І. Огієнко сформулював своє кредо.

Він гідно прийняв і проніс хрест вірного сина України, мужньо й повсякчас борючись за її визволення від усіх видів гніту. І. Огієнко сповна пізнав трагедію цієї боротьби під час національної революції та другої світової війни, фінальним актом яких впала темна ніч більшовицької диктатури. Ставши на дорогу «від професорства до пастирства», І. Огієнко невтомно торував шлях до високої мети, з надією на світле майбуття української нації. Відірваний від батьківщини, він ніколи не полишав її в серці.

Іван Огієнко був представником покоління 80-х рр. XIX ст. Він яскраво втілював у собі найвиразніші риси плеяди палких борців за утвердження української державницької ідеї, романтиків і радикалів боротьби за соціальне й національне визволення. У цьому переконує коло його соратників і послідовників, а також – противників та ворогів.

І. Огієнко прийшов до усвідомлення проблем церкви своїм шляхом. Досліджуючи його творчість, Л. Філіпович зазначала: проблема національної церкви для нього була не стільки предметом теоретичних досліджень, скільки орієнтиром його національних і державницьких устремлінь, засобом спасіння українського народу [4, с. 107].

На нашу думку, формування цих устремлінь сталося саме під впливом наукових студій. Наукове зацікавлення історією церкви, захоплення громадською роботою в національному руслі до нього прийшло під час навчання на історико-філологічному факультеті університету Св. Володимира (1904–1909). Згодом, оглядаючи свій життєвий шлях, І. Огієнко скаже: «У Церкві невпинно працюю з 1905-го року. Я глибоко зацікавився історичною долею нашої Української Церкви і став глибоко досліджувати її». Ще студентом університету у 1907 р. І. Огієнко почав писати монографію про архімандрита Іоанікія Галатівського – одного з видатних вітчизняних церковних і громадсько-політичних діячів XVII ст. Дипломна робота І. Огієнка характеризувала збірку проповідей Іоанікія Галатівського – «Ключ разумѣнія священником законѣм и свѣцким нележачный» (Київ, 1659 р.) [5, с. 6]. Зацікавлення студента віддзеркалило сталий науковий інтерес до середньовічної історії української літератури, зумовивши шлях, яким той почав поглиблювати свої знання про минуле й сучасне українського суспільства.

Саме на час навчання в університеті, а точніше – на 1905 р., як констатує один із провідних дослідників огієнкової спадщини В. Ляхощкий, приходиться й включення І. Огієнка до національно-визвольного руху. Воно відбувається через співпрацю з газетами «Рада», «Громадська думка», а з 1908 р. – через членство у київській «Просвіті» [6, с. 17]. Поєднання національно-просвітницької роботи і наукового зацікавлення, невідомий патріотизм міцно зв'язали воедино свідомісні орієнтири юного Огієнка.

Зі студентських років І. Огієнко безперервно підтримує зв'язок зі своєю малою батьківщиною – м. Брусилівом: виступає куратором Брусилівської трирічної державної школи, згодом – почесним куратором початкового училища, яке відкрилося за його активної діяльності. У цей час у його наукові дослідження влітається тема церковної історії рідного краю. Це яскраво показують публікації в журналі «Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии», що видавався під керівництвом відомого науковця та громадського діяча Антона Синявського. Редакція цього журналу надрукувала їх у двох найближчих випусках щорічника – Вип. 9 за 1913 р., та Вип. 10 за 1915 р. Тематика статей, зокрема, про брусилівське церковне братство та брусилівський братський шпиталь, і рівень їхнього виконання свідчили про співзвучність творів Огієнка проблематиці питань, які порушували на у південноукраїнському історичному журналі.

На прикладі цих публікацій бачимо утвердження авторської ідеї про видатну роль вітчизняних традицій у житті української церкви, необхідність їх вивчення й популяризації як запоруку кроків до оновлених форм українського церковного життя.

Вважаємо, що на момент демократичної революції 1917 р. та перший час після неї його ідейний підхід до українського церковного питання вже був чітким, хоча й не втіленим у конкретну політичну програму, а тим паче – тактику дій. Це засвідчила відома книга І. Огієнка «Українська культура». Її агітаційно-популярна спрямованість, зорієнтована на широкі маси українського суспільства, пропагувала ідеї національно-культурної автономії й не містила радикальних закликів до української автокефалії.

Проте у міру розгортання революції й участі І. Огієнка в церковно-державній сфері, зокрема – за часів Директорії УНР на посаді міністра освіти, а особливо – міністра ісповідань, ректора Україн-

ського Державного Університету у Кам'янці-Подільському, – його позиції щодо розбудови церкви у руслі автокефалії ставали конкретнішими.

Про риси церкви, омріяної Огієнком, свідчить відозва «До українського народу від міністра ісповідань», видана 17 вересня 1919 р. під час вступу на пост міністра. Відозва однозначно стверджує, що її автор вже зайняв послідовну позицію щодо реалізації проекту автокефальної церкви в самостійній українській державі.

На першому плані перспектив церковного майбуття стояла консолідація зусиль українського народу в церковному та державному будівництві: «до повного братерства, до щирого єднання і до одностайної допомоги в збудуванні нашої Народної Української Республіки і її автокефальної церкви» [7, арк.8].

І. Огієнко констатував, що «тяжкі обставини громадського й церковного життя під московським пануванням зовсім знищили автокефальну українську церкву і живу всенародню церковну працю на Україні». Міністр пропонував об'єднаними зусиллями державного апарату, системи духовної освіти, просвітницької діяльності духовенства, вояцтва, свідомого православного громадянства, стати до праці відбудови споконвічної української церкви, яку він називає автокефальною. При цьому І. Огієнко закликав духовенство, як провідну силу цієї відбудови, бути національно свідомим і показати приклад відсталій у національному відношенні частині суспільства – селянству, що «великий гріх їм буде перед людьми, коли вони, Ваші вівці національні, байдуже ставатимуть до своєї національності, або зовсім зрікатимуться її».

Йшлося про пробудження релігійної активності, здатної соборно вирішувати всі злободенні проблеми: «Збирайтеся на з'їзди і голосно скажіть мені про потреби свої». І. Огієнко закликав гуртуватися в церковні братства, в церковно-освітні й благодійні товариства, з повагою ставитися до церковної праці та священнослужителів, бути толерантними до людей іншої віри. Як варте наслідування, він цінував роль греко-католицького духовенства в українському національному відродженні.

Таким чином, Огієнко утверджував погляди про доцільність утвердження Української автокефальної церкви як спадкоємиці незалежної Київської митрополії, пріоритет національних цінностей у її майбутньому устрої та способах будівництва, висловлював впевненість у здатності еліти мобілізувати потужний інтелектуальний і соціальний рух до відродження церкви «на славу Божу і на користь України».

І. Огієнко наповнював програму конкретними справами. Це проявилось у появі універсалу Директорії на підтвердження автокефального статусу православної церкви й про заснування Українського Священного Синоду (1 жовтня 1919 р.), законів про утворення Ради міністра ісповідань (11 листопада 1919 р.) та українські церковні братства (2 липня 1920 р.), про тимчасові права єпархіальних церковних рад, розпорядженнях про українізацію церковного діловодства, написів у церквах, читання Євангелія українською мовою, підтримку видання україномовних підручників Закону Божого [8, арк.1-3; 7, арк.17; 9, арк.8, 12-13 зв.; 10, арк.25] та ін. І. Огієнко колегіально обговорював з радою міністра ісповідань нагальні проблеми державно-церковного будівництва, особисто розробляв правила вимови богослужбових текстів, написаних церковнослов'янською мовою.

Привертає увагу прагнення міністра уникати загострень з приводу канонічної легітимності реформування богослужбової мови. Прикладом цього стало найперше засідання ради Міністра ісповідань (17 вересня 1917 р.), на якому І. Огієнко виступив проти поспішного впровадження україномовних богослужінь, чого домагалися члени Кирило-Мефодіївського братства [11, арк.3-6]. Розуміючи як філолог складність перекладу богослужбових текстів, і відчуваючи як політик відповідальність за можливу негативну реакцію віруючих на використання неканонічних текстів, І. Огієнко намагається прискорити роботу з підготовки українських перекладів богослужбових книг. Він оперативно добивається рішення про утворення Комісії з перекладу Святого Письма, і вже 27 жовтня 1919 р. уряд виділяє кошти на реалізацію цього проекту [12, с.85].

Будуючи стосунки з діячами церкви, серед яких було немало упереджених до українізаційних проектів, І. Огієнку не забракло мужності, терпіння, дипломатичності аби проводити лінію, не пориваючи відкрито з опонентами. Цю рису підкреслював головний ад'ютант С. Петлюри О. Доценко. Він згадував, що І. Огієнко на посаді міністра ісповідань намагався підтримувати стосунки з затятим ортодоксом і русифікатором єпископом Подільським Пименом, який ігнорував накази та розпорядження міністра. Не дивлячись на часті випадки єпископа Пимена проти Огієнка, це не зашкодило останньому бувати на «єпископських трапезах» [13, с.126].

Таким чином, визначення шляхів реалізації національного реформування церкви за часів його державницької діяльності доби УНР, характеризували І. Огієнка як конструктивного та прогресивного українського церковно-державного діяча.

Пізніше, на еміграції, І. Огієнко не відступив від принципів розбудови національної церкви. Прийнявши чернечий постриг, ставши митрополитом, він продовжує осмислювати й накреслювати ідеальні риси церковного устрою. У цьому зв'язку достатньо поглянути на тексти проповідей митрополита Іларіона (Івана Огієнка): «Ідеологія Української церкви», «Підвалини й істота нашої церкви», «Соборноправність», «Бережемо все своє рідне!», «Творимо українську культуру всіма силами нації!», «Духовенство й рідна мова» [5, с.38-60, 93-100, 119-122, 123-129, 130-138, 139-146].

Про сучасників І. Огієнка, навіть таких відомих в українському політичному русі, як В. Винниченко, М. Грушевський, О. Лотоцький, В. Біднов, С. Петлюра, в плані характеристики ставлення до проблем оновлення церкви сказано ще менше, аніж про нього. Ми зазначаємо, що ці постаті вартують такої уваги заради того, аби краще зрозуміти минуле й сучасне національно-церковного державного будівництва. Їхня позиція, схожа чи відмінна від Огієнкової, дозволяє усвідомити багатоголосу тональність сприйняття церковних проблем елітою та усім суспільством конкретної історичної доби. Тому акцентуємо увагу на характерних рисах їхніх позицій у порівнянні з платформою І. Огієнка.

Зокрема, В. Винниченко, М. Грушевський, при їхньому негативізмі ставлення до духовної верстви та її включення в державотворчий процес, врешті змушені толерантно сприймати діяльність національних церковних органів, як то – Всеукраїнський православний церковний Собор, Всеукраїнська православна церковна рада. Ці діячі, на відміну від діячів лівого крила російської соціал-демократії, не стали войовничими антиклерикалами.

О. Лотоцький, В. Біднов – їхні постаті та роль у розбудові національної церкви були ідейно й практично близькими до І. Огієнка, як в Україні, так і на еміграції. Це проявилось в активній діяльності В. Біднова як керівника богословського факультету Українського Державного Університету у Кам'янці-Подільському, активного члена й голови Кирило-Мефодіївського братства, члена ради міністра ісповідань за міністрування І. Огієнка. В. Біднов активно виступав у пресі з ідеєю відродження української церкви, розбудови української автокефалії. Відомі його публікації у «Релігійно-науковому віснику», інших виданнях Кам'янецького періоду Директорії УНР. В. Біднов очолював курси з українізації парафіяльного духовенства, які за ініціативою міністра ісповідань І. Огієнка були проведені у Кам'янці восени 1919 р. Продовжував плідну роботу на еміграції щодо практичного визнання української автокефалії, вів наукові дослідження з церковної історії та просвітницьку роботу у цьому напрямі. О. Лотоцький, маючи богословську освіту, не дивлячись на належність до партії соціалістів-федералістів, послідовно відстоював ідею автокефальної церкви, працюючи на посаді міністра ісповідань за часів гетьмана П. Скоропадського (24-28 жовтня – 14 листопада 1918 р.) [14, с.33], а згодом, нетривалий час, – Директорії УНР (25 грудня 1918 – 3 січня 1919 р.) [15, арк.55, 60]. Як дипломат, він вів переговори з Вселенською патріархією, виконуючи доручення уряду про сприяння міжцерковному визнанню української автокефалії. Окремі публікації, зокрема – Б. Андрусишина [9, с.52-62], В. Сергіючка [16, с.81-86], показують доцільність поглибленої розробки церковно-реформаторського аспекту діяльності О. Лотоцького.

Чи не найбільш притягальною у плані наукового аналізу є постать С. Петлюри. На неї вже звертали увагу українські науковці, зокрема: А. Губар [17, с.257-287]. Проте ключова роль цієї постаті в подіях української національної революції явно вимагає більш детального розгляду ставлення С. Петлюри до церкви й його церковно-реформаційних зусиль. За публікаціями І. Тюрменко [18], відомостями «Мартирології українських церков» [19, с.219-224], архівними джерелами (у фонді міністерства ісповідань УНР збереглися тексти законодавчих документів щодо розбудови автокефальної церкви, підписаних С. Петлюрою (універсал Директорії про заснування Українського Священного Синоду, постановою про асигнування коштів на українізацію церкви) [9, арк.1-2; 5, арк.3], листи С. Петлюри до І. Огієнка) дізнаємося про пильну увагу С. Петлюри до церковної проблематики, висунення й обґрунтування С. Петлюрою ідеї українського патріархату.

На загал діячам національної революції, як ближчим, так і ідейно більш віддаленим від І. Огієнка, було властиве збільшення уваги до спочатку «зневаженої церковної справи». Долаючи соціалістичний негатив до релігії, ці діячі приходили до усвідомлення потреби не тільки національної державності, а й помісної церкви.

Противники І. Огієнка, які критикували його дії з реформування церкви (Подільський і Брацлавський єпископ Пимен, Вінницький єпископ Амвросій, парафіяльні священики Кам'янець-Подільського повіту Гомілко, Охрімович, Зушинський) не усвідомлювали глибину думки Івана Огієнка, або ж перебували на протилежних ідейних засадах. Тому вони так і не знайшли з ним спільної мови. Серед противників були й ті, хто критикував І. Огієнка за недостатню глибину наукових досліджень, «бульварщину», некритичне й суцільно позитивне зображення українських національних традицій (наприклад, В. Науменко, який «розбомбив» одну з перших монографій Івана Огієнка – «Українську культуру»). Безумовно, така критика стимулювала поглиблення наукового аналізу й підвищення рівня виконання досліджень, про що свідчать наступні твори І. Огієнка: «Українська церква» (1942), «Українська церква за час руїни» (1956), «Князь Костянтин Острозький і його культурна праця» (1958), «Святий Димитрій Туптало його життя й праця» (1960), «Дохристиянські вірування українського народу» (1965) тощо.

Але навіть ті, хто спочатку відмітав ідеї національного реформування церкви, згодом приходили до неминучості шляху, який прокладав І. Огієнко. Один із головних опонентів І. Огієнка під час перебування на посаді Міністра ісповідань Директорії УНР єпископ Пимен Пегов, як не парадоксально, у 1923 р сам очолював рух за автокефалію та українізацію церкви у формі Синодальної церкви.

Таким чином, проблема оновлення церкви, якою перейнявся І. Огієнко, належала до числа тих, що збурювали наукові й політичні пристрасті перед- та пореволюційних часів. Вона перетворилася

на поле політичних баталій протягом всього часу визвольних змагань українського народу. Затяжний характер вирішення цієї проблеми визначався консервативною релігійною психологією зрусіфікованого українського суспільства, неконсолідованістю національної еліти.

Політичне прозріння й духовне визволення у роки демократичної революції сприяли генеруванню ідеї національного церковного оновлення, демократичних реформ церковного устрою. Усе міжвоєнне двадцятиліття в середовищі православної церкви в Україні зберігалися тенденції до демократизації (соборноправності) та українізації церкви. Навіть ті, хто на початку революції виступав проти українізаційних тенденцій, згодом змушені були прийняти логічну формулу, продиктовану наростанням потужного руху за національне визволення. Роль І. Огієнка в активізації руху за повноцінне національно-церковне життя була конструктивною й консолідуючою у формуванні модерної української нації.

Порушена тема виводить нас на потребу дослідження низки актуальних проблем, серед яких бачимо дослідження ролі наукових, політичних, державних діячів і сил у реалізації проектів розбудови національної церкви та її модернізації; вивчення діалектичного взаємозв'язку між теоретичними настановами політичних і державних організацій щодо релігії та церкви й практикою їхнього виконання; дослідження у порівняльному аспекті українського та російського варіантів церковного оновлення; вивчення глибини русифікації української церкви у середовищі окремих соціальних спільнот; дослідження проблематики впливу міжнародних факторів на вирішення внутрішньочерковних проблем в Україні; дослідження ролі правлячої політичної еліти на загострення й послаблення конфлікту в православному середовищі. Це лише частина важливих проблем, аналіз яких сприятиме відтворенню об'єктивної історії України та винесенню політичних уроків з минулого.

### Джерела та література

1. Зінченко А.Л. Визволитися вірою. Життя і діяння митрополита Василя Липківського. — К., 1997.
2. Зінченко А. Ієрархи Української церкви: митрополит Микола Борецький, архієпископ Костянтин Кротеви́ч, митрополит Іван Павловський. — К., 2003.
3. Пашенко В.О. Трагедія Руської православної церкви крізь долю її єпископів // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. — Запоріжжя, 2002. — Вип. XV.
4. Філіпович Л. Проблема національної церкви в богословській спадщині митрополитів Андрея (Шептицького) та Іларіона (Огієнка) // Релігія в Україні. Дослідження, матеріали. — Львів, 1994.
5. Іларіон митр. Мої проповіді. — Ч. 1. — Вінніпег, 1973.
6. Ляхоцький В.П. Просвітитель. — К., 2000.
7. ЦДАВО України. — Ф. 1072. — Оп. 1. — Спр. 4.
8. Там само. — Спр. 31.
9. Там само. — Спр. 25.
10. Там само. — Спр. 28.
11. Там само. — Спр. 3.
12. Андрусишин Б. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. (доба Директорії УНР). — К., 1997.
13. Доценко О. Літопис Української революції. Матеріали й документи до історії української революції. — Т. II. — Кн. 4. 1917–1922. — Київ; Львів, 1923.
14. Ульяновський В.І. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського). — К., 1997.
15. ЦДАВО України. — Ф. 1072. — Оп. 1. — Спр. 15.
16. Сергійчук Б., Сергійчук В. Проблеми визнання УАПЦ у листуванні уряду УНР та його посольства в Туреччині // Український церковно-визвольний рух і утворення Української автокефальної православної церкви: Матер. наук. конф. Київ, 12 жовт. 1996 р. — К., 1997.
17. Губар А. Симон Петлюра й український національно-церковний рух у 1917–1926 роках // Симон Петлюра та українська національна революція: Зб. праць Другого конкурсу петлюрознавців в Україні / Упоряд. та передм. В. Михальчука. — К., 1995.
18. Тюрменко І.І. Державницька діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона): Монографія. — К., 1998.
19. Мартирологія українських Церков: У 4 т. — Т. I. Українська Православна Церква. Док., матер., християнський самвидав України / Упоряд. і ред. О. Зінкевич, О. Воронин. — Торонто; Балтимор, 1987.

### Summary

The author analysed ideological bases and Ivan Ogienko's practical activity in the process of updating of the orthodox church in Ukraine. The interrelation between the church and the state and national aspects of the I. Ogienko's activity are shown.